

ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς ἀλήθεια ἀναμφισβητήτως καὶ πειραματικῶς ἀποδεδειγμένη <sup>1)</sup>).

Δύο τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς Εὐρώπης φυσιολόγων ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῶν γενομένων πειραμάτων καὶ συναρμολογήσαντες τὰ ἐξαγόμενα τούτων μετὰ τῶν φυσιολογικῶν τῆς ζωῆς χαρακτηριστικῶν διετύπωσαν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ἣν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ λαβῶμεν ὡς ἀφετηρίαν τῶν περαιτέρω σκέψεών μας.

«Τὸ ὄν, ἔγραψεν ὁ Κλαύδιος Βερνάρ, εἶνε ὄν διότι ἐν αὐτῷ ἐνυπάρχει δύναμις, ἣτις δὲν ἠδύνατο νὰ γεννηθῆ αὐτομάτως· ἡ δύναμις αὕτη εἶνε ἀναγκαίως διαδοχικὴ».

«Ὅσα μέχρι τοῦδε ἀνέπτυξα, ἔλεγεν ὁ Brücke εἰς μίαν τῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης παραδόσεών του, καθιστῶσιν οὐ μόνον ἀπίθανον ἀλλὰ φυσικῶς ἀδύνατον τὴν ὑπόθεσιν τῆς αὐτομάτου γενέσεως. Τὸ ζήτημα ἀπ' ἐναντίου παρουσιάζεται ἀπλούστατον, ὅταν ἀποδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως ὅλως ξένης καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῆς ὕλης, ἣς ἄνευ ἡ πρώτη τῆς ζωῆς ἀρχὴ θὰ ἦτο φυσικῶς ἀδύνατος».

Δ'.

## Γένεσις τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ἤδη, ἀναγνώστα, συγκεντροῦντες ἐπὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου τὰς διδασκαλίας τῶν ἀμφισβητούντων τὴν ἐξ ὑπερφυσοῦς δυνάμεως δημιουργίαν τῆς ζωῆς, δυνάμεθα νὰ κατιδῶμεν ἐν πάσῃ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν γυμνότητι τὸ τερατώδες αὐτῶν.

<sup>1)</sup> Ὁρα "Les colonies animales et la formation des organismes, ὑπὸ Edmond Perier καθηγητοῦ τοῦ ἐν Παρισίῳ φυσικοῦ Μουσείου δημοσιευθὲν τῷ 1881.

Ἰδοῦ ἡ πρότεινομένη ἡμῖν γενεαλογία.

Α'. Κατ' ἐποχὴν τινα καὶ ὑπὸ ἀγνώστους περιστάσεις ἀνερῆν αὐτομάτως ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης ἐμβίον τι πρωτόπλασμα, ἀπλοῦν κύτταρον, ἔχον πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς.

Β'. Ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης κυψέλης παρήχθησαν τυχαίως καὶ αὐτομάτως ἕτερα ζωϊκὰ ὄντα.

Γ'. Ἐκ τῶν αὐτομάτων τούτων γενέσεων παρήχθησαν ζωϊκὰ πλάσματα ἔχοντα τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας τοὺς ἀποτελοῦντας τὰ ἄρρηνά καὶ τὰ θήλια. Ἡ ἀρμονία τῆς ἐνώσεως τῶν φύλων καὶ ὁ νόμος τῆς ζωϊκῆς γενέσεως ἐπήγασεν ἐκ τῆς τυχαίας ταύτης παραγωγῆς.

Δ'. Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τῶν παραχθέντων ἐμβίων κυττάρων τῶν διαφόρων φύλων προέκυψαν δι' ἐπιλογῆς καὶ ἀνελιξέως καὶ μεταμείψεως οἱ ἰχθύες, τὰ ἔρπετά, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ κτήνη ἅπαντα μέχρι τῶν πιθηκοειδῶν.

Ε'. Ἀπὸ ἐνὸς τῶν τελευταίων παρήχθη ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Τὴν γενεαλογικὴν ταύτην κλίμακα δὲν ὑποβάλλω οὔτε εἰς τὴν ἐξελέγξιν τῶν πεποιθήσεων τῆς ἀνθρωπότητος οὔτε εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς μεταφυσικῆς ἐπιστήμης οὔτε εἰς τὰ δόγματα θετικοῦ τινος ἢ φυσικοῦ θρησκευματος. Τὴν κλίμακα ταύτην φέρω ἐνώπιον τῆς χημικῆς, τῆς φυσικῆς καὶ βιολογικῆς ἐπιστήμης καὶ παρ' αὐτῆς ἐκζητῶ τὰς ἀποφάνσεις καὶ κρίσεις, ὅπως πρὸς αὐτὰς συμμορφώσω τὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις μου. Ἰδοῦ δὲ αἱ ἐκζητούμεναι παρὰ τῆς ἐπιστήμης κρίσεις.

Ἐκάστη τῶν βεβαιώσεων τῆς εἰς ἐξέτασιν ὑποβαλλομένης γενεαλογικῆς κλίμακος ἀντίκειται εἰς τὰ γεγονότα, εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ εἰς τὴν πειραματικὴν ἀλήθειαν, διότι αὐτὴ ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης ἠδύνατο κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους νὰ παραχθῇ μία ἐμβίος κυψέλη, οὔτε ἐκ τῶν τυχαίων ταύτης

παραγωγῶν νὰ προκύψῃ ἡ ἰδέα καὶ τὸ προδιαγεγραμμένον σχέδιον καὶ οἱ νόμοι τῆς χρονίας καὶ ἐνώτεως τῶν φύλων, οὔτε τὸ ἐν εἶδος τῶν ζῴικων ὄντων δύναται νὰ παραχθῇ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου, οὔτε τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις δι' ὧν πεποιθίσται ὁ ἄνθρωπος ἐδύναντο νὰ προκύψωσιν ἀπὸ ὄντων στερουμένων τούτων.

Ἐν τοιαύτῃ θέσει πραγμάτων ἀπευθυνόμενοι πρὸς τοὺς συμβουλευόντας ἡμᾶς ν' ἀποβάλλωμεν πᾶσαν περὶ δημιουργίας πεποιθήσιν καὶ ἐκζητοῦντες παρ' αὐτῶν νὰ μᾶς προσαγάγωσι τὰς ἀποδείξεις, τὰ ἐπιχειρήματα ἢ καὶ τὰ ἀπλᾶ τεκμήρια τὰ μαρτυροῦντα περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν θεωριῶν, ἃς πρόκειται ν' ἀντικαταστήσωμεν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ πειραματικὰς ἀληθείας, πληροφορούμεθα παρ' αὐτῶν ὅτι οὔτε ἀποδείξεις οὔτε ἐπιχειρήματα οὔτε τεκμήρια οὔτε λόγοι ὑπάρχουσι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὀρθότητος τῶν προτεινομένων δοξασιῶν, ἀλλ' ὅτι αὗται πρέπει νὰ γείνωσι δεκταὶ ὅπως μὴ ἐμπέσωμεν εἰς τὴν ἐτέραν περὶ δημιουργίας ὑπόθεσιν, ἣν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀνεξετάστως ἀποβάλλουσιν <sup>1)</sup>.

Ἐννοῶ πληρέστατα τοὺς ἀποδεχομένους τὴν ὑπαρξίν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων καὶ ἀνωτάτων τοῦ Παντός αἰτίων καὶ πιστεύοντας εἰς τὴν ἐπίδρασιν ταύτης ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ὑπ' Αὐτῆς τεθέντων καὶ δημιουργηθέντων φυσικῶν νόμων· ἀλλὰ τοὺς ἀπαρνούμενους τὴν ὑπαρξίν ὑπερκοσμίων δυνάμεων, τοὺς διδάσκοντας ἡμᾶς ν' ἀποβάλλωμεν πᾶσαν πεποιθήσιν μὴ ἀποδεικνυμένην ἐπιστημονικῶς, τοὺς ἐπιπίπτοντας κατὰ πάσης θρησκευτικῆς παράδοσεως ἐρειδομένης ἐπὶ τοῦ θαύματος καὶ ἐπιχειροῦντας ἅμα ν' ἀντικαταστήσωσι τὰς πεποιθήσεις ταύτας διὰ δογμάτων, ὧν τὴν ὀρθότητα ὁμολογοῦσιν ὅτι δὲν δύνανται οὐδὲ δι' ἀπλῶν τεκ-

<sup>1)</sup> Burmeister — Histoire de la Création.

μηρίων νά πιστώσωσι, διὰ δογμάτων ἀντιστρατευομένων μὲν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, ψευδῶν δ' ἐξελεγχομένων διὰ πειραμάτων τῆς ἀκριβολόγου ἐπιστήμης, τοὺς ἐπαγγελλομένους καὶ μεταδιδάσκοντας οὐχὶ κλέον θαύματα ὑπερφυσῶν δυνάμεων, ἀλλὰ τὸ θαῦμα τοῦ λίθου ἐξ οὗ αὐτόματος ἐπήγαγεν ἡ ζωὴ, τοῦ κυττάρου ἐξ οὗ ἀνελιχθῆ τὸ ζωϊκὸν βασίλειον καὶ τοῦ πιθήκου, ἐξ οὗ παρήχθη ὁ ἄνθρωπος, δὲν δύναμαι νά νοήσω καὶ ἄκων ἄγομαι νά πιστεύσω ὅτι παρασύρονται ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ τῆς ἀθεΐας, ὡς παρασύρεται καὶ ταρασσεται ἡ διάνοια τῶν θρησκομανῶν καὶ πάντος ἄλλου φανατιῶντος. Καὶ ταῦτα ὅμως διαλογιζόμενος ἀκολουθῶ μελετῶν ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν διδαγμάτων μεθ' ὅλης τῆς ψυχρότητος, μὴ ἐπαναπαυόμενος δ' ἐπὶ τῶν κρίσεων τῶν περιφανῶν τῆς ἐπιστήμης ἐρμηνέων ἐκζητῶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ρῶς οὐχὶ πλέον παρὰ τῶν Δέβη καὶ τῶν Ἄμπερ καὶ τῶν Brücke καὶ τῶν Κλαυδίων Βερνάρ, ἀλλὰ παρὰ τῶν ὑποδεικνυομένων ἡμῖν ὡς τῶν ἀνωτέρων πνευμάτων τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων, οἵτινες τὰς γνώμας καὶ διδασκαλίας τούτων πολλάκις ἐπικαλούμενοι ἀπεπειράθησαν νά συγχύσωσι μετὰ τῶν ἰδίων δογμάτων.

Ε'

### Παραμόρφωσις ἐπιστημονικῶν θεωριῶν.

Ἰλισταὶ καὶ πανθεισταὶ κατιδόντες ὅτι ἡ ἐν τῷ χρόνῳ ἐμφάνισις τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἡ γένεσις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε αἱ ὕφαλοι, ἐφ' ὧν θραύονται καὶ ναυαγοῦσιν αἱ θεωρίαι τῶν, τῆς δ' ἐπιστήμης ἐξελεγχούσης διὰ πειραματικῶν ἀληθειῶν τὰ ἀνυπόστατον καὶ τὴν σαθρότητα αὐτῶν, προσέδραμον εἰς μὴ χ-

νευμα οὐτινος ἢ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης ἐν πολλοῖς. Προσεγγίσαντες τὰς θεωρίας ταύτας πρὸς ἄλλας συγγενευσούσας καὶ ἐχούσας τὸ κύρος τῆς γνώμης περιφανῶν ἐπιστημόνων καὶ τὰς τελευταίας μετὰ τῶν πρώτων συγχύσαντες καὶ συγχωνεύσαντες, παρέστησαν τὰς ἀντιδημιουργικὰς δοξασίας ὡς πρεσβευομένης δῆθεν καὶ ὑπὸ τῶν ἐσμήνέων τῆς ἐπιστήμης, ὧν τὰς διδασκαλίας παραλαβόντες παρεφθείραν καὶ παρεμόρφωσαν. Ἐὴν γενομένην ταύτην σύγχυσιν προτίθεμαι νὰ ἐξελέγξω ἐνταῦθα γνωρίζων ἐκ πείρας ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν περιπλανηθέντων εἰσὶ θύματα τῆς συγχύσεως καὶ παραμορφώσεως ταύτης.

Εἶπεν ὁ Βίρχοφ ὅτι πάντα τὰ σώματα τῶν ἐμφύχων ὄντων σύγκεινται ἐκ κυψελῶν ἢ ἐλαχίστων ζωϊκῶν κυττάρων, ὧν ἕκαστον ἴδιον ἔχει ζωὴν καὶ ἐξ οὗ ἕτερα γεννῶνται καὶ ἐκπορεύονται ἐνόργανα κύτταρα. Ἐὴν θεωρίαν ταύτην προσεγγίσαντες οἱ ὕλισται πρὸς τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως, ἰδοὺ, εἶπον, καὶ ὁ κλεινὸς φυσιολόγος τῆς Γερμανίας, ἀποδεχόμενος τὴν ζωὴν τῶν κυττάρων καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐκπόρευσιν ἐτέρων, δὲν ἀπομακρύνεται τῆς ἡμετέρας περὶ αὐτομάτου γενέσεως θεωρίας. Ἄλλ' ὁ Βίρχοφ ἐξήλεγξε τὴν γενομένην ταύτην σύγχυσιν τῆς περὶ ζωϊκῶν κυττάρων θεωρίας του μετὰ τοῦ παραλογισμοῦ τῆς αὐτομάτου γενέσεως. «Πρεσβεύω ἀληθῶς, εἶπεν ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τῶν φυσιοδιφῶν, ὅτι τὰ σώματα τῶν ἐμβίων πλασμάτων σύγκεινται ἐξ ἐλαχίστων καὶ ἀναριθμητῶν ζωϊκῶν κυψελῶν, ὅτι δ' ἐκ τούτων παράγονται νέα ζωϊκὰ κύτταρα. Πλὴν τίνα ἔχει σχέσιν ἢ δοξασιὰ μου αὕτη πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς αὐτογενέσεως, μεθ' ἧς θέλουσι νὰ τὴν συνταυτίσωσι; Πλάσμα ἐμβιον, ζωϊκὸν κύτταρον, ἀπλουστάτη ζωϊκὴ κυψέλη δύναται νὰ παραχθῇ αὐτομάτως ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης; ὑπῆρξε δημιουργία τῆς ζωῆς; ὑπῆρξεν αὐτομάτος γένεσις; Ἴδοὺ τὸ ἀληθές τοῦ ζητήματος κέντρον. Ἐπὶ δὲ τούτου οὐ μόνον ἀπέβησαν μάταιαι ἅπασαι αἱ ἐπιστημονικαὶ

προσπάθειαι πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐφικτοῦ τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα πειράματα κατέδειξαν προφανῶς ὅτι πᾶσα ἐλπίς περὶ τούτου ἐντελῶς ἀπώλετο » <sup>1)</sup>).

Τοῦ Φλουράνς ἐπιδοθέντος εἰς ἐπιστημονικὰ ἐπὶ τῶν ζώων πειράματα καὶ ὀημοσιεύσαντος τὰ ἐξαγόμενα τούτων, καθ' ἃ ἀπεδείκνυτο ἡ ἐνυπάρχουσα στενὴ σχέσηις τῶν φαινομένων τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς κινήσεως μετὰ τῆς καταστάσεως τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, οἱ ὕλισται ἐπεκαλέσθησαν τὰ συμπεράσματα ταῦτα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θεωριῶν των. Ἄλλ' ὁ Φλουράνς ὀλοκλήρῃ ἐδημοσίευσεν πονήματα, δι' ὧν ἐξήλεγχε τὴν γενομένην σύγχυσιν καὶ παραμόρφωσιν τῶν ἰδεῶν του, ἐν τινι δὲ τούτων ἀνασκευάζων τὰς περὶ γενέσεως τῆς ζωῆς ἰδέας τῶν ὀλοδοξούντων ἔγραφεν. «Ὅτις παραλογισμός! Τίς ποτε νὰ πιστεύσῃ ἢ νὰ φαντασθῇ δύναται ὅτι ἐνόργανον σῶμα, οὐ τινος τὰ μέλη στενῶς καὶ ἀδιαρρήκτως συνέχονται διὰ σοφοῦ καὶ μεμετροημένου συνδέσμου, διὰ δυνάμεως ἐξαισίας καὶ θαυμασίας, παρήχθη αὐτομάτως διὰ τῆς μεταβολῆς καὶ ἐνώσεως μορίων ἀνοργάνων σωμάτων; Καὶ τίμη ποτὲ τρόπῳ τὸ ὀργανικὸν πλάσμα ἦντλησε τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἀπὸ στοιχείων στερουμένων παντὸς ἵχνους τοιούτων δυνάμεων; Καὶ πῶς ἄρά γε ἡ κίνησις παρήχθη ἀπὸ τῆς ἀδρανείας, ἡ αἰσθητικότης ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας, ἡ ζωὴ ἀπὸ τοῦ θανάτου; » <sup>2)</sup>).

Ὡς εἶδομεν ἐν ταῖς πρόσθεν μελέταις, οἱ ὀλοφρονούντες διέπραξαν ἐπίσης μεταμορφώσεις καὶ παραφθοράς εἰς τὸ προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ Δάρβιν ζωογενετικὸν σύστημα, παρᾶστήσαντες τοῦτο μὲν ὡς ἀποδεχόμενον τὸν περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς γενέσεως παραλογισμόν, τὸν δὲ αὐτουργὸν αὐτοῦ ὡς ἓνα τῶν ἀθεϊστῶν. Μάτην ὁ Δάρβιν διεμαρτύρητο εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ

<sup>1)</sup> Revue scientifique 8 Déc. 1877.

<sup>2)</sup> Ontologie naturelle.

συγγράμματα κατὰ τῆς γενομένης τῶν ἀρχῶν του παραφθορᾶς· μάτην ἐν ἰδιαιτέrais ἐπιστολαῖς διεμαρτύρετο κατὰ τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτῶν ἀθείσμου πεποιθήσεων <sup>1)</sup>· μάτην παραλαμβάνων καθ' ἑκάστην Κυριακὴν τὴν οἰκογένειάν του ἐπορεύετο εἰς τοὺς ναοὺς ἕως δεηθῆ εἰς τὸν Ἰψιστον· μάτην οἱ θεολόγοι τῆς Λύσειας ἐκήρυσσαν ὅτι αἱ περὶ τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας διδασκαλίαι οὐδόλως ἀντίκεινται εἰς τὰς βάσεις τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, ὅτι δὲ τοῦ Δάρβιν ἀποδεχομένου τὴν δημιουργίαν τῶν πρώτων ζωικῶν πλασμάτων αἱ δοξασίαι αὐτοῦ περὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῆς ζωῆς δὲν ἀντιστρατεύονται εἰς τὰ θεμελιώδη τοῦ Χριστιανισμοῦ δόγματα <sup>2)</sup>. Οἱ τὰς περὶ δημιουργίας τῆς ζωῆς ἐπιβουλεύομενοι πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος συμφέρον εἶχον νὰ συγκαταριθμήσωσιν εἰς τὰς τάξεις των τ' ὄνομα σπουδαίου φυσιοδίφου, πρὸς τοῦτο δὲ παρέστησαν τὸν Κάρολον Δάρβιν ὡς ἀποδεχόμενον τὴν δοξασίαν τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ὕλης ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάσης ἄλλης ὑπερφυοῦς ἀρχῆς. Τὴν γενομένην ταύτην σύγχυσιν καὶ παραμόρφωσιν ὁ Φλαμαριὸν εὐγλώττως πρὸ ἐμοῦ ἐξήλεγξεν. «Ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως (ὁ Δαρβινισμός) δὲν ἀποδέχεται τὴν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐμφάνισιν τῆς ζωῆς ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ὑψίστης δημιουργικῆς Δυνάμεως. Ὅχι· οὔτε οἱ σοφοὶ οὔτε οἱ ἐρμηνεῖς τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν ἐδίδαξαν ἀθείσμου διδασκαλίας, ἀλλ' οἱ ὀλοδοξοῦντες μεταβάλλοντες καὶ παραφθείροντες τὰ συστήματα τῶν ἐπιστημῶν ἀρύονται ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα ὑπὸ τούτων ἀποκρουόμενα. Τὸ καθήκον ἐπιβάλλει ἡμῖν ν' ἀπακαλύψωμεν τὸ στήθημα τοῦτο καὶ καταδείξωμεν εἰς τὸ ὄχι τὸν δῆμόσιον τὰς ὕλιστικὰς φαντασιωσκοπίας καὶ φρεναπάτας».

<sup>1)</sup> Ἐφημερὶς Ἀυγούστου Ὀκτωβρίου 1883.

<sup>2)</sup> Valroger, Prêtre de l'Oratoire — La Génèse des Espèces Σελ. 37.

Τοῦ καθηγητοῦ Stokes βεβαιώσαντος ὅτι ἐπὶ τῆς συζητήσεως τῶν βιολογικῶν ζητημάτων δυνάμεθα μέχρι τινὸς νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ ἐπικαλεσθῶμεν πρὸς λύσιν αὐτῶν τοὺς νόμους τῆς ἀνοργάνου ὕλης, οἱ ὕλοδοξοῦντες ἔσπευσαν νὰ κατατάξωσιν αὐτὸν μετὰ τῶν ὁμοφρόνων τῶν, ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐξήλεγξε δημοσίᾳ τὴν γενομένην τῶν δοξαστικῶν του παραμόρφωσιν. « Ἐλπὼν ὅτι ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς δυνάμεθα μετὰ τινος πιθανότητος νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τοὺς νόμους τῆς ἀνοργάνου ὕλης, ὡμολόγησα ἅμα ὅτι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ γεγονότος τῆς ζωῆς δεῖν νὰ παραδεχθῶμεν ἀναγκαιῶς καὶ τὴν ὑπαρξιν ἀγνώστου καὶ μυστηριώδους δυνάμεως συλλειτουργούσης μετὰ τῶν φυσικῶν νόμων πρὸς συντέλειαν προδιαγεγραμμένου σκοποῦ. Ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα ἐνώπιον ἀνεξιχνιάστου μυστηρίου! Ἐὰν δὲ μετὰ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς ἐγκύψωμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ πνεύματος, τὸ μυστήριον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποβαίνει ἀνεξερεύνητον. Ἐπὶ τῶν ἐκζητήσεων τούτων ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ φωτίσῃ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν, καθ' ὅσον μάλιστα αὕτη εἶνε τὸ ὄργανον ἅμα καὶ τὸ ὑποκείμενον τῶν μελετῶν μας. Ἐν τοιούτοις ζητήμασιν ἡ ἐπιστήμη χρησιμεύει μόνον ὅπως καταμετρήσωμεν τὸ βάθος τῆς ἀμαθείας μας καὶ πεισθῶμεν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς βοηθείας ὑπερκοσμίων δυνάμεων » <sup>1)</sup>.

Τοῦ περιφανοῦς φυσιοδίφου τῶν δύο Κόσμων Ἀγαθίζ ἀναπτύξαντος θεωρίαν τινὰ περὶ τῶν διαφόρων φυλῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀντικειμένην εἰς τὸ γράμμα χωρίου τινὸς τῆς Γενέσεως, οἱ ὕλοδοξοῦντες τὰς χεῖρας κροτοῦντες, ἰδοὺ εἶπον, καὶ ὁ σοφώτερος τῶν φυσιολόγων τὰς ἡμετέρας ἀρχὰς καὶ δοξασίας συμμερίζεται καὶ πρεσβεύει. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθίζ δὲν περιορίσθη εἰς

<sup>1)</sup> Λόγος τοῦ καθηγητοῦ καὶ προέδρου Stokes εἰς τὴν British Association ἐν Exeter.



ἀπλήν διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς γενομένης ταύτης τῶν διδασκαλιῶν του παραμορφώσεως· πλήρως ἐξεπόνησε καὶ ἐδημοσίευσε πόνημα, ὅπερ δικαίως ἐχαρακτήρισθη ὡς ἡ ὀριστικὴ τῶν ἀθείστικῶν παραλογισμῶν ἀνασκευὴ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ζωολογίας. Τὴν ἐκτενῆ περὶ δημιουργίας τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου συζήτησιν ἀπεπεράτωσεν ὁ περιόδος ἀπὸ τοῦ ἐπομένου συμπεράσματος· «Ἰὰ μέχρι τοῦδε συζητηθέντα δυνάμεθα ν' ἀνακεφαλαιώσωμεν ἐν ὀλίγοις. Οὐδὲν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐνοργάνων ὄντων παρήχθη αὐτομάτως διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν νόμων τῆς φύσεως, παντα δὲ παρήχθησαν διὰ τῆς ἐπενεργείας ὑπερφυσῶς Δημιουργικῆς Αἰτίας. Ἰὰ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτομάτως παραγόμενα εἶνε τ' αὐτὰ ἐπὶ πάσης τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, τ' αὐτὰ δὲ ἦσαν καὶ καθ' ὅλας τὰς γεωλογικὰς ἐποχὰς, τὰ δ' ἐνόργανα σώματα λίαν ἀπέχουσι ἀπὸ τῶν φυσικῶν τῆς αὐτομάτου παραγωγῆς νόμων καὶ τοιαῦτα πάντοτε ὑπῆρξαν. Μεταξὺ τῶν φαινομένων τῆς ἀνοργάνου ὕλης καὶ τῶν ὀργανικῶν ὄντων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ σχέσις αἰτίου πρὸς ἀποτέλεσμα οὐδὲ σχέσις ἐκπορεύσεως τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἐτέρου. Ἡ ἀναδίφησις τῶν φαινομένων τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου καθίστησι καταφανές οὐ μόνον τὸ ὕψος τῆς διανοίας, ἀλλὰ καὶ τῆς προνοίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ Φυσικὴ Ἱστορία ἔσεται ἡ ἀνάλυσις τῶν διαλογισμῶν τοῦ Ἰψίστου, ἐκδηλουμένων ἐν τῷ ζωϊκῷ βασιλείῳ. Ἐν πονήματι καθαρῶς ἐπιστημονικῷ δὲν διενεόθη νὰ συζητήσω ἀλλότριον ἀντικείμενον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ τηρήσω σιωπὴν ἐνώπιον τῶν ἐπεχειρομένων συζητήσεων περὶ τῆς γενέσεως τῆς ζωῆς. Φρονοῦσί τινες ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ οὐσιώδους μεταξὺ τῆς ἀνοργάνου ὕλης καὶ τῶν ζώντων καὶ σκεπτομένων ὄντων. Τοιαῦτα φρονήματα πεπλανημένης φιλοσοφίας μοὶ ἐπιβάλλουσι τὸ καθῆκον νὰ ἐκδηλώσω τὰ ἐμά. Μέχρις οὐ δὲν μοὶ χορηγεῖται ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἡ ὕλη καὶ αἱ τῆς φύσεως δυνάμεις κρίνουσι καὶ

σκέπτονται, ἢ ἐκδήλωσις φαινομένων κρίσεως καὶ διανοίας ἔσεται δι' ἐμὲ ἢ πλήρης ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως ὄντος δυναμένου νὰ χορηγήσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς ὄντα κρίνοντα καὶ νοούντα. Πᾶς μεταξὺ τῶν διαφόρων ὄντων ἐνυπάρχων σκόπιμος καὶ νοητικός σύνδεσμος εἶνε δι' ἐμὲ ἢ πλήρης περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ «θεοῦ ἀπόδειξις» <sup>1)</sup>.

Δὲν προθέμην ἐνταῦθα ν' ἀναφέρω πάντας τοὺς ἀντεπεξεληθόντας κατὰ τῆς περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς γενέσεως θεωρίας, ἀλλὰ νὰ υποδείξω ἀπλῶς τὰς γενομένας παραμορφώσεις καὶ παρασφθόρας ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν καὶ ἐκζητήσεων πρὸς ἐξαπάτησιν τῆς εὐπιστίας τῆς νεότητος καὶ τῶν μὴ ἐπιδιδομένων εἰς ἀνθρωπολογικὰς μελέτας περὶ τῶν πεποιθήσεων καὶ δοξασιῶν σπουδαίων τῆς ἐπιστήμης ἐρμηγέων. Ἐπικαλοῦνται οἱ τὰ ἀσεβῆ τῆς ἀθείας διδάγματα διδάσκοντες τὰς γνώμας τῶν φυσιοδίφων καὶ ἔχουσι πάντοτε τ' ὄνομα τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τῶν χειλέων των, καὶ ὁμως ἐπιστήμη καὶ περιφανεῖς φυσιοδίφαι ἀπορρίπτουσι καὶ βδελύσσονται τὰς λαοσφθόρους θεωρίας καὶ τὴν πλάνην αὐτῶν ἐξελέγχουσιν.

Ὁ καθηγητὴς Δουμᾶς, τὸ σέμνωμα τοῦτο τῶν χημικῶν ἐπιστημῶν, ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν σοφῶν τῆς Γαλλίας, ἐπρόκειτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαθιδρύσεώς του νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἀποθανόντος Ρυζώτου, οὗτινος τὴν ἔδραν κατελάμβανε. Ἡ προσδοκία τοῦ κοινοῦ τῶν Παρισίων ἦτο μεγίστη, διότι ἀφ' ἐνός μὲν εἶχον ἀποδοθῆ εἰς τὸν Δουμᾶ ἀντιθρησκευτικαὶ δοξασίαι, ἐπρόκειτο δὲ ἀφ' ἑτέρου νὰ λαλήσῃ περὶ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ ἐπιστήμονος ἀριερώσαντος εἰκοσιν ἔτη τοῦ βίου πρὸς υπεράσπισιν τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν. Τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπετείνετο συμπιπτούσης τῆς ἡμέρας τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Δουμᾶ εἰς τὴν ἔδραν τῆς Γαλλικῆς

<sup>1)</sup> Ἀγαζὶς — De l'Espèce.

Ἀκαδημίας πρὸς ἐποχὴν, καθ' ἣν καὶ Κυβέρνησις καὶ Παρισιανὸς ὄχλος ἀγόμενοι ὡσεὶ παρὰ φρονησύνῃς ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ τῆς ἀθείας διέπραξαν τὰς στυγεράς κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καταδιώξεις, αἵτινες ἠτίμασαν τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας Γαλλικῆς Δημοκρατίας. «Τινὲς ἐπαγγέλλονται καὶ μεταδιδάσκουσιν, ἔλεγεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη προσήγγισεν εἰς τὴν λύσιν τῶν μεγάλων προβλημάτων τῶν ἐπεγερομένων ἀπὸ τῶν ὑλιστικῶν δοξασιῶν. Ἄνέρχομαι ἐπὶ τοῦ βήματος τούτου ὅπως διαμαρτυρηθῶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης κατὰ τοιούτων βεβαιώσεων. Ὁ Ὑλισμὸς τοῦ Ἐπικούρου καὶ Λουκρετίου ἐπαναφαίνεται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μας ἐνισχυόμενος διὰ τῆς παραμορφώσεως τῶν θεωριῶν τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Βεβαιοῦσιν ὅτι ἡ ζωὴ παρήχθη διὰ τῆς ἀπλῆς τῶν φυσικῶν νόμων μεταμείψεως· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀγνοεῖ ὅπως πόθεν παρήχθη ἡ ζωὴ, τίνι τρόπῳ μεταδίδεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ ποῦ κατευθύνεται· ἡ ζωὴ εἶνε δι' αὐτὴν πρόβλημα ἀνεπίδεκτον λύσεως. Ἡ ἐπιστήμη ἀποβάλλει καὶ διαψεύδει πᾶσαν ἐναντίαν βεβαιώσιν γενομένην ἐν ὀνόματι αὐτῆς. Αἱ πολυχρόνιοι ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν σωμάτων χημικαὶ μελέται καὶ τὰ πειράματα διακρῶντιζουσι καὶ ἐνισχύουσι τὸ αἶσθημα περὶ τῆς θείας καὶ μυστηριώδους οὐσίας τῆς ζωῆς».

### Συμπέρασμα.

Οἱ ὅροι τοῦ περὶ γενέσεως τῆς ζωῆς ζητήματος καθωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τῶν ὑλοδοξούχων.

Δημιουργία ἢ αὐτόματος γένεσις· τρίτη ὑπόθεσις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Οἱ τὴν ὑπόθεσιν τῆς δημιουργίας ἀποκρούοντες ἀποδέχονται μὲν κατ' ἀνάγκην τὴν περὶ αὐτομάτου γενέσεως, ἀνομολογοῦσι δὲ ὅτι περὶ τῆς ὀρθότητος ταύτης οὔτε ἀπόδειξις τις ἐπιστημονικὴ οὔτε τεκμήριον ὑπάρχει. Κατ' αὐτοὺς ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπιβάλλεται, διότι ἐκτὸς ταύτης δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἕτερα ἢ ἡ τῆς δημιουργίας, ἣν ἐκ τῶν προτέρων ἀποβάλλουσιν. Ἴδου ὁ κύκλος εἰς ὃν περιστρέφονται ἅπασαι αἱ θεωρίαι περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως.

Ἄλλ' ἡ ὑπόθεσις περὶ αὐτομάτου τῆς ζωῆς γενέσεως ἀνατρέπεται,

α' ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς φύσεως, καθ' ὃν ἡ ζωὴ ἐκπορεύεται πάντοτε ἀπὸ τῆς ζωῆς·

β' ὑπὸ τῆς ἀκριβοθείσης πειραματικῆς ἀληθείας, καθ' ἣν ἡ ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου ὕλης ἐκπόρευσις τῆς ζωῆς εἶνε φυσικῶς ἀδύνατος·

γ' ὑπὸ τῆς ὁμοφώνου γνώμης τῶν ἐπιφανῶν βιολόγων, καθ' ἣν ἐν τῷ ζωϊκῷ ὀργανισμῷ ἐνυπάρχει καὶ ἀνεπίσταντος ἰδέα καὶ προδιαγεγραμμένον σχέδιον καὶ βιωτικὸν στοιχεῖον μὴ ἐκπορευόμενον ἀπὸ τῆς σωματικῆς τοῦ ὀργανισμοῦ συστάσεως οὐδὲ μετ' αὐτῆς συγγεόμενον.

Ἄρα ἡ περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς ὑπόθεσις εἶνε ψευδὴς καὶ πεπλανημένη, εἶνε ἡ ἀρνησις τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς πειραματικῆς ἀληθείας, ἡ δὲ ὑπαρξίς δημιουργίας δὲν ἐπιβάλλεται μόνον ὑπὸ τῶν μεταφυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἀλλὰ κυροῦται ὑπὸ τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης ὡς ἀλήθεια περιφανῆς καὶ ἀναμφίλεκτος.

Τὴν ἐξέλεγχον τῶν ἀντιθρησκευτικῶν δοξασιῶν ἀπέναντι τῶν φυσικῶν καὶ πειραματικῶν ἐπιστημῶν περαίνω ἐνταῦθα διὰ τῶν λόγων ἐπιστήμονος οὗ τὸ κῦρος οὐδεὶς τῶν ὑλιστῶν ἀμφισβητεῖ. Ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ, ὁπαδὸς τῶν περὶ ἐξελίξεως τῆς ζωῆς ἀρχῶν τοῦ Καρόλου Δάρβιν, ἐπεχείρησε νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὰς καὶ

ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν γεγονότων, περὶ δὲ τῆς ὑφιστα-  
μένης ἁρμονίας μεταξὺ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης καὶ τῶν βάσεων  
τῶν θρησκευτικῶν τῆς ἀνθρωπότητος πεποιθήσεων, ἀπεφαίνετο  
ὡς ἑξῆς. «Βεβαίως ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἐχθρὰ τῶν δεισιδαιμονιῶν  
ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐχθρὰ τῆς ἀληθοῦς θρησκείας. Βεβαίως μέρος τι  
τῆς χυδαίας ἐπιστήμης ἐμφορεῖται ὑπὸ πνεύματος ἀντιθρησκευ-  
τικοῦ, τὸ πνεῦμα ὁμοῦς τοῦτο δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἀληθῆ ἐπι-  
στήμην τὴν εἰσδύουσαν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐμβρατεύουσαν εἰς  
τὰ βάθη τῶν φαινομένων. Ἀληθῆς θρησκεία καὶ ἀληθῆς ἐπιστήμη,  
εἶνε δύο ὁμαίμονες ἀδελφαὶ τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ χωρί-  
σωμεν ἄνευ βλάβης ἀμφοτέρων. Ἡ θρησκεία ἀκμάζει ὅταν ὑπηρε-  
τῆται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἡ ἐπιστήμη μεγαλύνεται ὅταν ᾖνε  
θρησκευτικὴ. Τὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ ἔργα δὲν ἐπήγασαν κυρίως  
ἐκ τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἀλλ' ἐνεπνεύσθησαν εἰς τὴν διάνοιαν  
αὐτῶν ὑπὸ ἐξόχου θρησκευτικοῦ πνεύματος. Ἡ ἐπιστήμη εἶνε  
φιλόθρησκος διότι ἐνῶ μᾶς δεικνύει πᾶν ὅ,τι δυνάμεθα νὰ μάθωμεν,  
μᾶς γνωρίζει τὰ ὅρια πέρα τῶν ὁποίων οὐδὲν νὰ γνωρίσωμεν δυ-  
νάμεθα. Οὐδὲν ἄλλο μέσον, ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης, εἶνε ἱκανὸν νὰ  
μᾶς κάμῃ νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀδυναμίαν τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπέ-  
ναντι παντὸς πράγματος ὑπερβαίνοντος αὐτήν. Καὶ ἐνῶ, ὡς πρὸς  
τὰς ἀνθρωπίνους παραδόσεις καὶ αὐθεντίας, ἡ ἐπιστήμη φέρεται  
ἴσως ἀγερῶχος, ἀπέναντι ὁμοῦς τοῦ ἀδιαχωρίστου παραπετάσματος  
τοῦ καλύπτοντος τὸ Αἰώνιον καὶ Ἀπόλυτον, καθίσταται λίαν τα-  
πεινὴ, Ἀληθῆς σοφὸς εἶνε ἐκεῖνος ὅστις γνωρίζει πόσον ὑπερέχει,  
οὐχὶ μόνον τῆς ἀνθρωπίνης μαθήσεως ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης  
ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως, ἡ καθολικὴ ἐκείνη δύναμις ἡ ἐκδηλου-  
μένη διὰ τῆς Φύσεως, τῆς Ζωῆς, καὶ τῆς Διανοίας» <sup>1)</sup>).

<sup>1)</sup> Ἐρβέρτος Σπένσερ. Περὶ Ἀγωγῆς. Μετάφρασις Π. Ι. Χαλκιοπούλου  
Σελ. 95 καὶ ἀκ.

## ΜΕΛΕΤΗ Θ'.

### Η ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΒΟΥΛΗΣΙΣ.

Ἀνελύσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν καὶ διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης ἀνεσκευάσαμεν τὰς ἀντιστρατευομένας κατὰ τῆς θρησκευτικῆς ιδέας δοξασίας. Εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν, κατὰ τὸν Liebig, ἐπιπολαίων τῆς ὑλοδοξίας ἐπιστημόνων ἀντετάξαμεν τὰς πεποιθήσεις τῶν περιφανῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου φυσιοδίφων, πρόκειται δ' ἤδη νὰ ἐνισχύσωμεν τοὺς λόγους καὶ τὰ συμπεράσματα εἰς ἃ κατελήξαμεν διὰ τῆς μελέτης ψυχολογικοῦ γεγονότος, τῆς ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου τὸ θράσος πάσης φαντασιοπληξίας θραύεται, καὶ ἐξαντλεῖται τὸ πνεῦμα πάσης σοφιστείας.

(1) Ἄνθρωπος τῶντι εἶνε πεπροικισμένος διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐλευθέρως κρίνειν καὶ ἀποφασίζειν καὶ βουλευέσθαι, ἀνεξαρτήτως καὶ κατ' ἀντίθεσιν μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν καὶ μηχανικῶν νόμων. Ἐὰ πάντα ὑπόκεινται εἰς τοὺς μηχανικοὺς τῆς φύσεως νόμους, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος μόνος μεταξὺ τῶν κτισμάτων ἔχει τὴν δύναμιν ν' ἀποσκιρτᾷ ἐξ αὐτῶν καὶ διευθύνῃ τὴν ἐνεργότητά του κατὰ τρόπον ἀντιστρατευόμενον πρὸς πάντα μηχανικὸν καὶ φυσικὸν νόμον καὶ καταλύοντα αὐτόν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἀρκεῖ, ὅπως καταστήσῃ προφανῆ τὴν ἀλήθειαν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος σύγκειται ἐκ στοιχείων σωματικῶν ἅμα καὶ πνευματικῶν συνεχομένων ἀλλήλοις καὶ συναποτελούντων τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργότητος, ἀλλ' ὑποβαλλομένων εἰς διαφόρους νόμους καὶ παρουσιαζόντων ἀλλοίους, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ ὅλως ἀντιθέτους χαρακτήρας.

Οἱ ὑλισταὶ κατείδον ἅπασαν τὴν σπουδαιότητα τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέουσας ἀναγκαίως συνεπεΐας, μὴ δυνάμενοι δὲ ταύτην ν' ἀμφισβητήσωσιν, ἀμφισβητοῦσιν αὐτὸ τὸ γεγονός τῆς ἐλευθέρως τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως. Βεβαίως, λέγουσιν, ἐάν ὁ ἄνθρωπος ἔχη τὴν δύναμιν τοῦ ἐλευθέρως κρίνειν καὶ ἀποφασίζειν καὶ βουλευέσθαι, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν μηχανικῶν τοῦ σώματός του κινήσεων, ἡ θεωρία ἡμῶν εἶνε ἀνυπόστατος καὶ ψευδής· ἀλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶνε πλάνη καὶ φρεναπάτη, διότι αἱ ἀποφάσεις καὶ βουλήσεις αὐτοῦ ἤρτηνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν μηχανικῶν τοῦ σώματος κινήσεων, οὐδὲν δὲ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν ἴχνος ἐλευθέρως ἀποφάσεως καὶ ἐνεργείας. Ὁ κλέπτων δὲν ἦτον ἐλεύθερος νὰ κλέψῃ ἢ οὐ, διότι εἰς τὸ σῶμά του τοιαῦται ἀνεπτύχθησαν μηχανικαὶ κινήσεις ἐκ τῶν εἰσαχθέντων εἰς τὸν στόμαχον βρωμάτων, ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ὑλικῶν περιστάσεων, ὥστε ἡ ἀπόφασις τῆς κλοπῆς ἐπεβλήθη εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του κατ' ἀνάγκην ἀναπόδραστος, ἐξ ἧς δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀπαλλαγῇ. Ὁ βοηθῆσας τὸν πλησίον εὐρέθη εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ κλέψαντος θέσιν, ἀλλ' αἱ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ γενομένα ἀσυνεῖδητοι σωματικαὶ δονήσεις ἐπέβαλον κατ' ἀνάγκην τὴν προξενίαν τῆς βοηθείας, ὡς εἰς τὸν κλέπτην τὴν ὑπεξαίρεσιν ἀλλοτριᾶς ἰδιοκτησίας. Καὶ ὁ κλέψας εἶνε ἀπηλλαγμένος εὐθύνης, ὡς μὴ ἐλευθέρως βουλευόμενος, καὶ ὁ τὸν πλησίον βοηθῆσας εἶνε ἀνάξιος

ἐπαίνου ὡς ἐνεργήσας ὑπὸ τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος νόμων. Ὅπως δὲ μὴ ἐκληρωθῶμεν ὡς παραμορφοῦντες τὰς τερατολογίας τῶν ἀσεβῶν θεωριῶν, μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων τῆς ὑλιστικῆς διδασκαλίας.

«Τῶν πνευματικῶν φαινομένων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργότητος μὴ ἔχοντων ἴδιαν ὑπαρξιν, ἀλλ' ἐξαρτωμένων ἐκ τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος ἐνεργειῶν, ἢ ἐλευθέρᾳ βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀνυποστάτου καὶ ψευδῆς ἰδέα» (Moleschott).

«Τῆς εὐθύνης τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων οὔσης ἀνυποστάτου ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐλευθέρᾳ βουλήσεως, αἱ λέξεις πλημμελήματα, παρεκτροπαὶ καὶ ἐγκλήματα δὲν ἔχουσι σημασίαν. Αἱ ἰδέαι τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀξίαν. Ἀγάπη καὶ μῖσος, γενναιότης καὶ προδοσία, ὑποκρίσια, κακουργήματα, ληστεία καὶ φόνου εἶνε ἀναγκαῖαι συνέπειαι τῶν ἐγκεφαλικῶν κινήσεων. Ὁ ἀνθρώπος ἄς ἐνεργῇ ὡς βούλεται ἀδιαφορῶν περὶ τῆς καλουμένης συνειδήσεως» (Βύχνερ).

Τὸ ζήτημα οὕτω τίθεται καθαρῶς ὑπὸ τῶν ὑλιστῶν ὑπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ πραγματικὴν αὐτοῦ ἔποψιν. Ἡ θεωρία τοῦ Ὑλισμοῦ εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ γεγονός τῆς ἐλευθέρᾳ τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως. Ἡ ἐλευθερία αὕτη προὑποτίθησι τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξιν δυνάμειως ἀθυπάρκτου, ἐνεργούσης ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ἀναπόδραστου τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος νόμων ἀνάγκης καὶ ἐχούσης πάντα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ μέσα ἐκλογῆς μεταξὺ ἰδεῶν, πεποιθήσεων, ἀποφάσεων καὶ βουλήσεων. Ἀλλὰ δοθέντος τοῦ γεγονότος τούτου, καὶ τῆς ἐλευθέρᾳ βουλήσεως οὔσης στοιχείου τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργότητος, τὸ ὑλιστικὸν σύστημα κλονίζεται ἐκ βάθρων καὶ καταπίπτει ὡς ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως καθ' ἣν οὐδεμία ὑπάρχει δύναμις ἐκτὸς τῆς ὕλης μὴ ὑποβαλλομένη εἰς τοὺς μηχανικοὺς τῶν σωμάτων νόμους.



Προβαίνοντες ἤδη εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας περὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας θελοῦμεν ἀρυσθῆ τὰς σκέψεις καὶ κρίσεις ἡμῶν ἐκ τεσσάρων σειρῶν γεγονότων καὶ παρατηρήσεων.

Α' Ἐκ τῆς καθολικῆς πεποιθήσεως.

Β' Ἐξ αὐτῆς τῆς λογικῆς τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν.

Γ' Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐκουσίων τοῦ ἀνθρώπου πράξεων.

Δ' Ἐκ τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν τῆς ὑλιστικῆς δοξασίας.

Α'

### Καθολικὴ πεποιθήσις.

Ἡ καθολικὴ πεποιθήσις περὶ τῆς ἀληθείας γεγονότος τινος δὲν εἶνε πάντοτε ὁ ἀσφαλέστατος ὁδηγὸς πρὸς μόρφωσιν τῶν ἰδίων κρίσεων καὶ πεποιθήσεων, ἀλλ' εἶνε ἡ ὑπερτάτη καὶ ἀκαταγώνιστος τῆς ἀληθείας ἀπόδειξις, ὡςάκις πρόκειται περὶ γεγονότος, οὗτινος οἱ χαρακτῆρες δύνανται νὰ ἐξακριβωθῶσιν εὐχερῶς καὶ ὑπὸ οἰουδήποτε ἄνευ εἰδικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἡ δὲ κοινὴ πεποιθήσις, οὔσα καθολικὴ καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεων, δύναται νὰ ὑποστῇ καὶ τὴν ἐξέλεγχον τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ ἀναλύσεως.

Τὸ περὶ ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως ζήτημα εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἕκαστος δύναται ἐξ ἰδίας πείρας νὰ μορφώσῃ ὀρθὴν καὶ ἀσφαλῆ κρίσιν. Οὐδεὶς ποτὲ ὑπῆρξε ὁ μὴ εὐρεθεὶς εἰς τὴν θέσιν νὰ βουλευθῆ, ν' ἀποφασίσῃ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ, κατ' ἐννοίαν ὅλως ἀντίθετον τῶν ὀρέξεων τοῦ ἰδίου σώματος, οὐδεὶς ὑπῆρξεν ὁ μὴ ἀναγνωρίσας εἰς ἑαυτὸν, ἢ μὴ ἐπικαλεσθεὶς παρ' ἄλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος. Ἀλλ' εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν τοῦ καθήκοντος ἐγκτεται ἀκριβῶς ἡ λύσις τοῦ ζήτηματος.

Βεβαιούντες ὅτι ἔχομεν καθήκον νὰ προστατεύσωμεν τὰ τέκνα μας, νὰ σεβασθῶμεν τὴν ζωὴν καὶ ἰδιοκτησίαν τῶν ὁμοίων μας, νὰ τηρήσωμεν τὰς ὁθείσας ὑποσχέσεις, ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἡ δύναμις τῆς ἐκπληρώσεως ἢ παραβιάσεως τῶν καθόντων, ὅτι δὲ οὔτε ἡ ἐκπλήρωσις, οὔτε ἡ παραβίασις αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ μηχανικῶν καὶ ἀσυνειδήτων αἰτίων. Ὡς δὲ τὸ αἰτιόμον διὰ τῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος παραδέχεται τὸ ἐλεύθερον τῆς βουλήσεως, οὕτω καὶ αἱ κοινωνίαι διὰ τῶν νομοθετικῶν ὁρισμῶν, δι' ὧν ἐπιτρέπουσιν ἢ ἀπογορεύουσι πράξεις τινάς, βασίζονται ἐπὶ τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς τὸν ἄνθρωπον δυνάμεως τοῦ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ὀριζομένας ὑπαγορεύσεις. Οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπότης ἤγειρεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς συζητουμένης ταύτης ἀληθείας καὶ οὐδέποτε ἄνθρωπος ἠκολούθησε κατὰ τὸν πρακτικὸν αὐτοῦ βίον ἀντίθετον τῆς κοινῆς τῆς ἀνθρωπότητος πεποίθησιν, τὸ δὲ σπουδαιότερον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ὕλισται δι' ὅλων αὐτῶν τῶν πράξεων διαφεύδουσι καὶ ἀποκηρύσσουσι τὰς διδασκαλίας των. Ῥαπίσατε ἓνα τῶν φανατικῶν ὁπαδῶν τοῦ Ὑλισμοῦ! Φρονεῖτε ἄρα γε ὅτι θέλει ὑποστῆ ἀπαθῶς τὸ βάπισμα καὶ ἐφαρμόζων τὰς δοξασίας καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ θέλει σᾶς θεωρήσει ὡς λίθον ἢ κλάδον δένδρου ἐπιπεσόντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ὡς ἐξ ἀσυνειδήτων αἰτίων καὶ ἀναποδράστου ἀνάγκης; Πλανᾶσθε. Ἢ ἀντεκδικηθῆ διὰ τῶν χειρῶν του ἢ θά σᾶς καταγγεῖλῃ ἐνώπιον τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν δὲ ὑπερασπιζόμενοι ἐνδείξητε εἰς αὐτὸν τὸ ἄρθρον τοῦ νόμου, δι' οὗ ὅπως καταγνωσθῆ ποινὴ ἀπαιτεῖται ἐλευθερία βουλήσεως καὶ ἐνεργείας, ἐὰν ὑποστηρίξητε ὅτι ἀκουσίως τὸν ἐβράπισατε ὡς ἐξ ἀνάγκης ἀναποδράστου ἀναπτυχθείσης εἰς ὑμᾶς ἐκ τῆς τροφῆς, ἢ ἐγεύθητε τὴν προτεραίαν, ἢ ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, ἢ ἀκούσθητε ὑπὸ τοῦ βραπισθέντος ἐκτενῆ λόγον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεπηρέαστου ὑμῶν βουλήσεως. Ἐὰν δὲν θέλετε νὰ ἐκτεθῆτε

εις ποινικὴν καταδίωξιν, κατασκοπεύσατε τὸν ὑλιστὴν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του. Εἶνε ζηλότυπος πρὸς τὴν σύζυγον, ὧν δὲ πεπεισμένος ὅτι ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεώς της ἤρτηται νὰ ἐξέλθῃ ἢ οὐ τῆς αἰκίας ἀπαγορεύει τὴν ἐξοδον. Ἡ σύζυγος παραβιάζει τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν, ἐξέρχεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον ἐν ὧρα νυκτός. Φρονεῖτε ἄρά γε ὅτι ὁ σύζυγος συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑλιστικὰς διδασκαλίας του θὰ ὑποστῇ ἀταράχως τὴν παρεκτροπὴν τῆς συζύγου; Φρονεῖτε ἄρά γε ὅτι θὰ θεωρήσῃ αὐτὴν ἀνεύθυνον; Πλανᾶσθε. Ἐάν δέ τις τῶν φίλων του παρευρεθῆις εἰς τὴν μετὰ τῆς συζύγου διένεξιν ὑπενθυμίσῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Φόχτ ἢ Βύχνερ, ὁ ὑλιστὴς θὰ ἐπανανάβῃ ὅσα ὁ ὁμόφρων αὐτοῦ Lamettrie ἔλεγεν, « ἄλλως ὁμιλῶν καὶ ἄλλως γράφων, εἰς τὴν οἰκίαν μου λέγω ὅ,τι φρονῶ, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους ὅ,τι ὠφελεῖ ». Καὶ τοῦτο πράττουσι πάντες οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἵλισμοῦ. Προκηρύττουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὧν ἐστερημένος πνεύματος στερεῖται ἀναγκαίως τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως χωρὶς τοῦτο νὰ πιστεύωσι, γράφουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπεῖκει εἰς τοὺς μηχανικοὺς καὶ ἀναποδράστους νόμους τῆς ὕλης, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει συμμορφοῦνται πρὸς τὰς ἐναντίας πεποιθήσεις, τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἵλισμοῦ μὴ δυναμένης νὰ ὑποστῇ τὴν ἐλαχίστην συζήτησιν ἀπέναντι τῆς δυνάμεως τοῦ βουλευέσθαι καὶ ἀποφασίζειν ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς ὕλης, ἀρνοῦνται διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ καλάμου τὸ προφανὲς γεγονὸς καὶ ἀποστεροῦσι τὸν ἄνθρωπον τοῦ εὐγενεστέρου αὐτοῦ προσόντος, ἀλλ' ἐν ταῖς σχέσεσι μετὰ τῶν ὁμοίων των καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ αὐτῶν βίῳ λησμονοῦσι καὶ παραγκωνίζουσι τὰ ἴδια ἑαυτῶν διδάγματα.

Τοιαύτη εἶνε ἡ καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος πεποίθησις περὶ τῆς ἐλευθέρας τοῦ ἀνθρώπου βουλήσεως. Οὐδεμίαν ἀτομικὴν ἐξαίρεσιν, οὐδεὶς δισταγμὸς, οὐδεμίαν εἰλικρινῆς ἀμφιβολίαν ἐγείρεται ἢ δύναται νὰ ἐγερθῇ ἐπὶ τῆς προκειμένης ἀληθείας.